מחקר לקידום הרפואה - מקדם מרכזי בשיפור ועיצום איכות הטיפול בחולה

יורם יגיל
מרכז רפואי אוניברסיטאי ברזילי, אשקלון והפקולטה למדעי הבריאות, אוניברסיטת בן גוריון שבנגב, באר שבע

גיליון מיוחד זה של 'הרפואה' נועד לתת במה לפעילות האקדמית של חברי הסגל במרכז הרפואי האוניברסיטאי ברזילי באשקלון, החוגג השנה 55 שנים להיווסדו.

מילות מפתח: איכות הטיפול; מחקר; מרכז רפואי ברזילי.

Key words: Quality of care; Research; Barzilai medical center.

הקדמה

היעד הראשוני והמחייב של המרכז הרפואי, כפי שהוגדר על ידי הנהלת המרכז, הוא להעניק שירות רפואי לאוכלוסייה רחבה שהוא משרת, המונה כיום כחצי מיליון נפש. היעד השני והמחייב לא פחות הוא להעניק הוראה, ולהקים בכך דור המשך של רופאים ועובדי מערכת הבריאות במגזרים השונים. היעד השלישי הוא לקדם את הרפואה באמצעות פעילות מחקר בסיסי וקליני על סוגיו.

הפעילות האקדמית של חבר סגל במרכז הרפואי, הכוללת הוראה ומחקר, מתווספת על הפעילות הקלינית הכבדה אשר לה הוא מחויב והמהווה עומס רב, לעיתים בלתי נסבל. מאידך, התובנה שמרכז רפואי אקדמי העוסק ומשקיע בהוראה ובמחקר הוא בהכרח טוב יותר, מדרבנת את הנהלת וסגל המרכז הרפואי להשקיע מאמצים ומשאבים רבים באקדמיה. תובנה זו הניעה את המרכז הרפואי ליצור קשר הדוק עם אוניברסיטת בן גוריון שבנגב, והמרכז הרפואי האוניברסיטאי ברזילי מהווה כיום שדה קליני חשוב ומרכזי לפקולטה למדעי הבריאות של אוניברסיטת בן גוריון. נכון להיום, קרוב למחצית מהסגל הרפואי במרכז הרפואי ברזילי מהווים חברי סגל אקדמי של אוניברסיטת בן גוריון, כאשר כולם מחויבים להיות פעילים בהוראה וחלקם הגדול שותפים במחקר המתקיים בקמפוס של המרכז הרפואי ברזילי.

בהיות המרכז הרפואי האוניברסיטאי ברזילי מרכז אקדמי השואף להימצא בחזית הקידמה של מקצועות הרפואה, הפיתוחים והחדשנות, חותרת הנהלת המרכז הרפואי האוניברסיטאי ברזילי ללא לאות לאיכות ומצוינות אקדמית, מבלי לשכוח שהיעד הראשוני הוא בריאות המטופל ושהחולה "מעל לכל". בגיליון מיוחד זה של עיתון 'הרפואה', מתפרסמים מאמרים המשקפים חלק מפעילות המחקר הבסיסית והקלינית בתחומים רפואיים שונים שבהם עוסק הסגל הרפואי במרכז הרפואי האוניברסיטאי ברזילי.

רפואת הפה

מערך רפואת הפה במרכז הרפואי האוניברסיטאי ברזילי, הכולל כירורגיית פה ולסת, רפואת שיניים לחולים בסיכון גבוה ורפואת שיניים לילדים, מפותח מאוד ופעיל ביותר בתחום המחקר. בגיליון זה מתפרסמים שלושה מאמרים מטעם מערך רפואת הפה.

זילברמן [1] מפרסם במאמרו חלק מתוצאות פעילות מירפאתו באוכלוסיות מיוחדות. פרטנית, הוא דן באוכלוסייה של ילדים עם תסמונת דאון והבעיות במשנן, ובעצמות הפנים והלסת המתלוות לתסמונת, כפי שבאות לביטוי באוכלוסייה מיוחדת זו. הוא דן גם בפתרונות, כולל האפשרות להשתלת שיניים, עם מעקב של 15 שנים ותוצאות מבטיחות. מאמר זה נותן תובנה לבעייתיות של המשנן בילדים עם תסמונת דאון ונוטע תקווה שהשתלת שיניים כפתרון חלקי לבעיות המשנן גם באוכלוסייה מיוחדת זאת, אפשרית.

מס [2] מהיחידה לרפואת שיניים לילדים מפרסם סקירה על תופעות הקשורות בחלל הפה והמשנן באוכלוסיית ילדים עם דיסאוטונומיה משפחתית. מס מאפיין באריכות את מאפייני המחלה, כולל מבנה הפנים, הלסת, הלשון והשיניים. סקירה זו נרחבת וכוללנית, ונותנת מידע שלא היה זמין עד כה באשר לתופעות הצפויות בחלל הפה במחלה קשה זאת.

פינדלר וחב' [3] סוקרים את "תסמונת הפה השרוף" השכיחה בעיקר בנשים מבוגרות. הם מגדירים את מאפייניה, דנים בקושי באבחון התסמונת, סוקרים את המנגנונים האפשריים לתסמונת ופורשים בפנינו את דרכי הטיפול האפשריים בתופעה.

המטולוגיה

מערך ההמטולוגיה במרכז הרפואי האוניברסיטאי ברזילי באשקלון מכסה את כל תחומי ההמטולוגיה וההמטו־אונקולוגיה במבוגרים, וחלק מהתחומים בילדים.

בגיליון זה, מדווחים **אבינר** וחב' [4] על שונות בבחירת תרופות ובהוריות למתן טסיות דם במחלקות ילדים ופגים בישראל. תצפית זו מדגישה את הצורך בהנחיות לבחירה מושכלת של סוג התכשיר וקביעת הסף לעירוי בילדים ופגים. במחקר שהתבסס על שאלונים שנשלחו ל־25 מחלקות הילודים בארץ, מצאו **אבינר** וחב' [4] שונות רבה בין המחלקות בסוגי התכשירים שהיו בשימוש ובסף לטיפול. המסקנה שאליה הגיעו החוקרים היא, שיש צורך להקים ועדה של ניאונטולוגים, המטולוגים של ילדים ונציגי שירותי הדם, במטרה לגבש מדיניות מוסכמת לעירוי טסיות דם בילודים.

אנדוקרינולוגיה

השירות לאנדוקרינולוגיה במרכז הרפואי האוניברסיטאי ברזילי עוסק במכלול הבעיות האנדוקריניות הנפוצות. בגיליון זה מתפרסמים שני מאמרים העוסקים בתחום.

גפל וחב' [5] מדווחים במחקר ראשוני על רמת תירוגלובולין בנסיוב (סרום) והערכה של צריכת יוד במבוגרים החשופים למים מותפלים המדוללים ביוד. הרקע למחקרו הוא היישום הנפוץ בישראל במי ים מותפלים המדוללים ביוד – מצב העלול לגרום למחלות בלוטת התריס. לאחרונה דווח בישראל על עלייה בטיפול בתרופות כנגד מחלות של בלוטת התריס, כאשר במקביל התרחב השימוש הלאומי, ובמיוחד בנפת אשקלון, במי שתייה משולבי מי ים מותפלים שהם דלי־יוד. החוקרים הגיעו למסקנה שבאזור אשקלון קיימת נטילת יוד ירודה, נתון המרמז על האפשרות של מצב דומה באזורים רבים נוספים ברחבי הארץ וסכנה מוגברת לפתח מחלת בלוטת התריס הקשורות בחסר יוד כתוצאה משתיית מים מותפלים.

קלינין ו־ביבי [6] סוקרים את הקשר בין אבץ לתפקוד בלוטת התריס. הם מדגישים את הקשר הקיים בין חסר אבץ ותת פעילות של בלוטת התריס, סוקרים את המנגנונים בהם קשור אבץ לתפקוד בלוטת התריס ומדגישים שלא תמיד ברור מהי הביצה ומה

התרנגולת – חסר באבץ או תת פעילות של בלוטת התריס.

כירורגיה

מערך הכירורגיה במרכז האוניברסיטאי ברזילי כולל כירורגיה כללית ואת רוב התמחויות העל. בגיליון זה, מדווחים **מלניק** וחב׳ [7] על טכניקה לפרוסקופית בחתך יחיד לכריתת מעי ימני. הרקע למחקרם הוא החשיבות הגוברת והולכת של ביצוע חתך אחד בלבד בכירורגיה לפרוסקופית. המטרה במחקר הייתה להשוות בין הלפרוסקופיה הרגילה ובה מספר חתכים לעומת טכניקת החתך היחיד בכריתת מעי ימנית. נמצא כי בקבוצת החתך הבודד הייתה תוצאה אונקולוגית טובה יותר, שהובילה למשך אשפוז קצר יותר. החוקרים הסיקו מכך, כי ביצוע חתך יחיד הוא בטוח ויעיל בעבור כריתת מעי ימנית בגישה לפרוסקופית.

בית מרקחת

התנהלות טובה של בית מרקחת מהווה מפתח להצלחת תפקוד בית חולים במרכז רפואי. מערך בית המרקחת במרכז הרפואי האוניברסיטאי מתחדש ללא הרף ועושה מאמצים רבים לעמוד בחזית הקידמה. המערך פעיל ביותר בהוראת מקצועות הרוקחות ומנהל מחקרים עצמאיים, מעבר להיותו מרכז תמיכה חיוני למחקרים המבוצעים על ידי כלל החוקרים במרכז.

בגיליון זה, מדווחים **ליבוביץ** וחב׳ [8] על הקמת מערכת מחשבית (״ממוחשבת״) ומובנית לייעול תהליך ניפוק תרופות למחלקות, ולצורכי בקרה שירות רוקחי־לוגיסטי־קליני, מערכת המכונה ״שרלו״ק״, שהיא פרי פיתוח חדשני של צוות הרוקחות הקלינית, בליווי מערך המחשוב של המרכז הרפואי. מערכת ״שרלו״ק״ הוטמעה להרצת ניסיון (פיילוט) בשתי מחלקות אשפוז בבית החולים שעברו לתיק חולה ממוחשב; כתוצאה מהשקתו, נצפתה ירידה משמעותית בניפוק תרופות וכתוצאה מכך בהיקף התקציב. החוקרים סיכמו שמערכת ״שרלו״ק״ מגבירה את ההתייעלות הכספית, תוך שיפור בקרת מלאי תרופות והגברת בטיחות הטיפול.

החטיבה הפנימית

החטיבה במרכז הרפואי האוניברסיטאי ברזילי מורכבת מחמש מחלקות פנימיות עם תפוסה מלאה ברוב ימות השנה ובחודשים רבים התפוסה היא מעל 100%. עומס זה על המערך הפנימי הוא נחלתן של רוב המחלקות הפנימיות בישראל, והחטיבה במרכז הרפואי האוניברסיטאי ברזילי אינה נבדלת בכך. מגוון המחלות שבהם מטופלים החולים בהכרח נרחב ביותר, ובקרב החולים במצב קשה נמנים כאלה הנזקקים להנשמה.

בגיליון זה, דנים **קוגן** וחב׳ [9] באוכלוסייה זו של מונשמים במחלקות פנימיות, מנסים להעריך את מהלך הטיפול ותוצאותיו, ובמיוחד מנסים לזהות את הגורמים הפרוגנוסטיים לתמותה באשפוז באוכלוסייה זו. מסקנת החוקרים הייתה, שבחולים מונשמים במחלקה פנימית שיעור התמותה גבוה, וכי ייתכן שניתן להפחית שיעור זה על ידי אשפוז מטופלים אלו ביחידה לטיפול נמרץ פנימי במקום במחלקה פנימית.

עוד בגיליון זה, **זמיר ו־זמיר** [10] מפרסמים תמונה מעניינת וייחודית במדור ׳תמונות ברפואה׳ של ביטוי מחלות לב בכף יד, ״קורא ביד את הכבד״.

רפואה מונעת

רפואה מונעת תמיד עדיפה על פני רפואה טיפולית בהיבט הרעיוני, החברתי והכלכלי. למרכז הרפואי האוניברסיטאי ברזילי יש היסטוריה ארוכה של התעניינות ועיסוק בתחומים שונים של רפואה מונעת, כולל מניעת מחלות לב וכלי דם.

יוספי וחב׳ [11] מדווחים על השפעתה של תוכנית התערבות קהילתית במפעלים בישראל על מידת הסיכון ללקות במחלות לב וכלי דם. מקורה של תוכנית זו ביוזמה של פרופ׳ **ראובן ויסקופר** להתערבות קהילתית בגורמי סיכון במישור הארצי. כתוצאות מההתערבות היזומה, מדווחים החוקרים על ירידה מהותית ומשמעותית בשיעור התפתחות מחלות לב וכלי דם, נתון המעיד על כך שניתן לקדם את בריאות הפרט על ידי איתור ממוקד של גורמי הסיכון והתערבות מתאימה.

מערך מיילדות וגינקולוגיה

המערך למיילדות וגינקולוגיה במרכז הרפואי האוניברסיטאי ברזילי גדול ומסועף. הפריה חוץ רחמית היא אחד מהנושאים החשובים אותו מוביל המרכז.

גירש וחב׳ [12] מהיחידה לפוריות והפריה חוץ גופית סוקרים היבטים קליניים להזרעה תוך רחמית. הם סוקרים בהרחבה את הגורמים המשפיעים על סיכויי ההצלחה ומוסרים מידע מעניין באשר לשיטת ההכנה של הזרע להזרעה, המועד המיטבי לביצוע ההזרעה, מספר ההזרעות באותו חודש, מספר מחזורי הטיפול המומלץ וערכי הסף המדויקים הנדרשים להשגת הריון.

המרכז הישראלי לגנום החולדה

במרכז הרפואי האוניברסיטאי ברזילי מתנהל מחקר בסיסי המחייב חיות מעבדה. לצורך כך הוקם בקמפוס המרכז הרפואי בית חיות המשרת את חוקרי המרכז.

יגיל ו־יגיל [13] סוקרים את התכולה הייחודית של בית החיות, המהווה את המרכז הישראלי לגנום החולדה, שנוצר כדי לאכסן באופן מרוכז זנים גנטיים ייחודיים של חולדות שנוצרו בישראל והמחקים מחלות מורכבות. המרכז כולל בתוכו מתקן חיות ובו מרוכזים מודלים של יתר לחץ דם (יל״ד), סוכרת, שילוב של סוכרת ויל״ד וזנים גנטיים נוספים שפותחו על ידי החוקרים לצורכי מחקר. עוד מדווחים החוקרים במעבדה לרפואה מולקולארית, שבמרכז נחקר הבסיס הגנטי למחלות מורכבות, כולל יל״ד, סוכרת, מחלות כליה ופגיעה באברי מטרה משנית למחלות קרדיווסקולריות ומטבוליות, וכי חוקרי המרכז משתפים פעולה עם חוקרים ממרכזי מחקר באוניברסיטאות ומרכזים רפואיים אחרים בישראל, באירופה ובארה״ב. כל הזנים במרכז הישראלי לגנום החולדה זמינים לחוקרים המעוניינים בחקר מחלות מורכבות, על בסיס שיתוף פעולה.

לסיכום

מידגם קצר זה של עבודות מחקר וסקירות, מהווה רק חלק קטן ונבחר ממכלול הנושאים בהם עוסקים ומתעניינים חוקרי וקלינאי המרכז הרפואי האוניברסיטאי ברזילי. הדרישה המתמדת למצוינות קלינית מחייבת את סגל המרכז הרפואי כולו להעמיק ולחקור מגוון אינסופי של נושאים בכל התחומים הקשורים במדעי הרפואה. הדינאמיקה של הרפואה וההתפתחויות המהימות בתחומים כה רבים ברפואה, כמעט על בסיס יומי, מחייבות את הסגל הרפואי להתעדכן ללא לאות, ומניעות אותו ליטול חלק פעיל בתהליך ולתרום את חלקו במחקר המקדם את הרפואה.

מחבר מכותב: יורם יגיל
הרשות למחקר ופיתוח, הנהלת המערך
לנפרולוגיה ויתר לחץ דם
מרכז רפואי אוניברסיטאי ברזילי
אשקלון 78278
טלפון: 08-6745558
דוא״ל: labmomed@bgu.ac.il

ביבליוגרפיה

1. *Zilberman U*, **The effect of Down Syndrome on teeth and jaws development- the first case report on dental implants with 15 years follow-up. Harefuah, 2016;155: 463-465.**
2. *Mass E,* **Oro-dento-facial manifestations in patients with Familial Dysautonomia. Harefuah, 2016;155: 490-494.**
3. *Findler M, Michaeli E, Haviv*. **Burning Mouth Syndrome – A flame hard to extinguish. Harefuah, 2016;155: 506-509.**
4. *Aviner S, Cohen O, El-Ubra F & al,* **Diversity in Product Selection and Thresholds for Platelets Transfusion in Neonates and Premature Infants. Harefuah, 2016;155: 466-469.**
5. *Gefel D, Turkot S, Aharoni D & al,* **Serum thyroglobulin levels and estimated iodine intake and in adults exposed to iodine-diluted desalinated drinking water (pilot study). Harefuah, 2016;155: 470-474.**
6. *Kalinin M & Bibi H,* **Interdependency between zinc and thyroid gland: the discussion is to be continued. Harefuah, 2016;155: 495-497.**
7. *Melnik I, Dukhno O, Cohen O & al,* **Single-incision technique for right hemicolectomy. Harefuah, 2016;155: 475-477.**
8. *Leibowitz R, Aflalo S, Cohen O & al,* **The SHERLOCK System clinical and logistic Pharmaceutical services. Harefuah, 2016;155: 478-481.**
9. *Kogan J, Rodnitsky A, Cohen O & al,* **Overview 2013 treatment of mechanically ventillated patients in an internal medicine department. Harefuah, 2016;155: 482-484.**
10. *Zamir D & Zamir M*, **Palmar Manifestations of Alcoholic Liver Disease. Harefuah, 2016;155: 510.**
11. *Yosefy C, Oliel N, Grosbirt A & al,* **The impact of Community Intervention Program in Israeli Worksites to Reduce the Risk of Cardiovascular Diseases. Harefuah, 2016;155: 485-489.**
12. *Girsh E, Meltzer S, Saar-Ryss B & al,* **Clinical aspects of intrauterine insemination. Harefuah, 2016;155: 498-500.**
13. *Yagil Y & Yagil C*, **The Israeli Rat Genome Center. Harefuah, 2016;155: 501-505.**